

Aktivity na podporu spolupráce dětí ve věkově heterogenní třídě mateřské školy

Lucie Homolková

Bakalářská práce
2021

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Lucie Homolková
Osobní číslo: H18614
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy
Forma studia: Kombinovaná
Téma práce: Aktivity na podporu spolupráce dětí ve věkově heterogenní třídě mateřské školy

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury zaměřené na problematiku spolupráce dětí v prostředí mateřské školy.
Vymezení teoretických východisek zaměřených na podporu spolupráce dětí ve věkově heterogenní skupině v mateřské škole.
Zpracování souboru aktivit podporujících spolupráci dětí ve věkově heterogenní třídě mateřské školy.
Realizace a ověření vybraných aktivit zaměřených na rozvoj spolupráce ve skupině dětí od dvou do šesti let.
Evaluace souboru aktivit a doporučení pro praxi mateřských škol.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Bytešniková, I. (2012). *Komunikace dětí předškolního věku*. Praha: Grada.
Horáková, H. S. (2006). *Psychická odolnost předškolního dítěte*. Praha: Grada.
Kotátková, S. (2005). *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada.
Scheiwe, K., & Willekens, H. (2009). *Child Care and Preschool Development in Europe*. London: Palgrave Macmillan.
Syslová, Z. (2019). *Didaktika mateřské školy*. Praha: Wolters Kluwer.

Vedoucí bakalářské práce: **PaedDr. Kristina Ovary Bulková, PhD.**
Ústav školní pedagogiky

Konzultant bakalářské práce: **PhDr. Andrea Surá**
Ústav školní pedagogiky

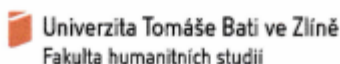
Datum zadání bakalářské práce: **7. října 2020**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2021**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, PhD.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 27. listopadu 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- беру на ве́домии, же бакала́рская пра́це буде уложена в электрониче́ске подобе́ в университетни́м информа́ци́м систе́му доста́пна́ к на́hlednutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

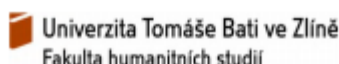
- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 9.3.2021

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, optisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je aplikačního charakteru a je zaměřená na aktivity, které podporují spolupráci dětí v heterogenní třídě mateřské školy. Teoretická část obsahuje informace o spolupráci, kooperativní výuce, o sociální interakci dětí, uspořádání tříd podle věku a informace ohledně kolektivu v heterogenní třídě mateřské školy. V praktické části je sada aktivit, která je možná využít k rozvoji spolupráce mezi dětmi. Aktivity byly realizovány v mateřské škole, kde probíhala i následná evaluace. Z následné evaluace bylo zpracováno doporučení pro praxi.

Klíčová slova: sociální interakce, aktivita dětí, vzájemná spolupráce

ABSTRACT

This bachelor's thesis has an application character and it is focused on activities for supporting the mutual children's cooperation in heterogenous class in kindergarten. The theoretical part contains information about cooperation and cooperative teaching, about the social interaction of children, arrangement of classes by age and information about the collective in heterogenous class. The practical part aims at the set of activities that can be used to develop mutual cooperation of children. Activities were carried out as well as evaluated in the kindergarten. The recommendations for practice were prepared based on evaluation.

Keywords: social interaction, children's activities, mutual cooperation

Poděkování

Mé poděkování patří především paní PaedDr. Kristíně Ovary Bulkové, PhD. za odborné vedení, podnětné poznámky, cenné rady, ochotu a trpělivost, kterou mi v průběhu zpracování mé bakalářské práce poskytla. Dále bych ráda poděkovala za vstřícnost a ochotu mé konzultantce paní PhDr. Andrei Suré. Mé poděkování za cenné rady a vstřícnost patří také paní učitelce z mateřské školy a všem dětem, které se zúčastnily mé realizace sady aktivit. Na závěr děkuji mé rodině, která mi byla po celou dobu podporou i motivací.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto

„Nemůžeme usilovat o úspěch jen pro sebe a zapomenout na rozvoj a prosperitu našeho společenství. Naše ambice musejí být dostatečně široké a zahrnovat touhy a potřeby ostatních. Jak kvůli nim, tak kvůli nám samým.“

C. Chavez

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 USPOŘÁNÍ TŘÍD V MŠ PODLE VĚKU	11
1.1 HETEROGENNÍ TŘÍDA MATEŘSKÉ ŠKOLY	12
Pozitiva pro dítě v heterogenním uspořádání	13
Negativa pro dítě v heterogenním uspořádání.....	14
2 VZÁJEMNÁ KOOPERACE MEZI DĚTMI	15
2.1 KOOPERATIVNÍ HRA	16
3 CHARAKTERISTIKA DĚTSKÉHO KOLEKTIVU V HETEROGENNÍ TŘÍDĚ MATEŘSKÉ ŠKOLE	18
3.1 SKUPINA A KOLEKTIV	18
3.2 SOCIÁLNÍ INTERAKCE DĚTÍ V HETEROGENNÍCH TŘÍDÁCH	20
II PRAKTICKÁ ČÁST	22
4 AKTIVITY NA PODPORU SPOLUPRÁCE MEZI DĚTMI	23
4.1 CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	23
4.2 CHARAKTERISTIKA DĚTÍ.....	23
4.3 SADA AKTIVIT	24
4.3.1 Fotografování v ZOO	24
4.3.2 Džungle	26
4.3.3 Skřítek z plastelíny.....	28
4.3.4 Co se skrývá pod dekou	30
4.3.5 Jabloň	32
4.3.6 Loď.....	34
4.3.7 Pohádka o zvířatech	35
4.3.8 Pohádková postava.....	37
4.3.9 Pohádka „Boudo, budko“, stavba domečku	38
5 EVALUACE AKTIVIT	40
5.1 EVALUACE UČITELKY Č. 1	40
5.2 EVALUACE UČITELKY Č. 2	41
5.3 SEBEREFLEXE.....	42
5.4 EVALUAČNÍ TABULKA	42
6 DOPORUČENÍ PRO BUDOUCÍ PRAXI	44
ZÁVĚR	45
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	46
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	48
SEZNAM OBRÁZKŮ	49
SEZNAM TABULEK	50

ÚVOD

Jak již název napovídá, práce se týká zkušeností se spoluprací dětí v heterogenních třídách mateřských škol. V Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání je uvedeno, že ředitelé a ředitelky mateřských škol mohou rozhodovat o tom, jak budou třídy uspořádány. Může se jednat buď o homogenní či heterogenní třídy. Téma této práce mě zaujalo především proto, že pracuji ve věkově smíšené třídě. Mám tak možnost vidět, jak probíhá spolupráce mezi různými věkovými kategoriemi.

Cílem teoretické části je představit možnosti, jak věkově rozdělit třídy v mateřských školách. První kapitola se týká obecných poznatků o obou možnostech dělení. Je zde popsána především heterogenní třída, jelikož je podstatou mé práce. V práci je uvedeno několik pozitiv a negativ tohoto dělení.

V druhé kapitole je popsána vzájemná kooperace mezi dětmi v heterogenní třídě mateřské školy, a jak v této třídě vypadá kooperativní hra.

V třetí kapitole je vymezená charakteristika dětského kolektivu a skupiny, jaké problémy můžou v kolektivu nastat, a je zde popsáno, jak probíhá sociální interakce dětí.

Praktická část práce je aplikačního charakteru. Jejím cílem bylo vymyslet sadu aktivit, které podporují vzájemnou spolupráci mezi dětmi v heterogenní třídě mateřské školy. Práce obsahuje sadu devíti aktivit, které jsem ověřila a realizovala v mateřské škole ve Zlínském kraji. Následně byla zpracována evaluace od dvou učitelek, které byly přítomny u výstupů. Závěr evaluace je obohacen mou vlastní sebereflexí. Na základě provedené evaluace bylo zpracované doporučení pro budoucí praxi v mateřských školách.

Doufám, že tato práce nebude přínosem jen pro mě, ale že bude inspirací i pro jiné učitele.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 USPOŘÁNÍ TŘÍD V MŠ PODLE VĚKU

V Rámcovém vzdělávacím programu (RVP) je uvedeno, že třídy v mateřských školách lze dělit dvěma způsoby. Více typické je homogenní uspořádání tříd, kde jsou děti umístěny podle stejného věku. Méně využívaný způsob je heterogenní dělení, tedy věkově smíšené třídy. Obě varianty jsou velmi specifické (RVP PV, 2018).

O věkovém uspořádání dětí do tříd rozhoduje ředitelka dané školky. Ta musí pracovat podle právních předpisů a vyhlášek. Ředitelka tedy rozhodne o tom, jestli budou děti ve třídě věkově namíchané (heterogenní uspořádání), nebo jestli budou děti rozděleny do tříd podle stejného věku (homogenní uspořádání). Výsledné rozhodnutí o uspořádání tříd si každá školka píše do Školního vzdělávacího programu (ŠVP) (Syslová, Hornáčková, 2012).

Společně s RVP pro předškolní vzdělávání byla také zavedena změna při stylu práce učitelek. Učitelka se řídí podle obsahu a cíle práce. Od učitelek se již nevyžaduje, aby dodržovaly přesné postupy, jako tomu bylo dřív. S novým RVP se od učitelek očekává, že budou při práci s dětmi samostatnější. Na každé dítě se musí dívat individuálně a tomu přizpůsobovat i svou práci (Košátková, 2014). Učitelka při plánování své práce musí ohlížet i na to, zda je třída homogenní nebo heterogenní. Podle toho si vytváří program a přizpůsobuje tomu své každodenní výstupy.

Pro děti je mateřská škola určitým milníkem pro rozlišení času stráveném s rodinou a času stráveném ve školním prostředí. Proto je těžší rozhodnout se, jak budou třídy rozděleny. Heterogenní třídy připomínají rodinný model, ve kterém se děti více cítí, jako by byly v domácím prostředí. Jelikož jsou děti věkově namíchané a nachází se zde jak mladší děti, tak starší, mohou si děti navzájem nahrazovat své sourozence. Homogenní třídy naopak představují lépe školní model (Horká, Syslová, 2011).

Každé dělení sebou nese pozitiva i negativa. Není přesně vymezené, které rozhodnutí ředitelka zvolí při dělení tříd. Kramulová (2011) uvádí ve své knize, že je vhodné vytvořit dvě třídy. Jednu z nich pro děti od tří do pěti let. Pro tuto skupinu dětí je pozitivní, že se děti lépe socializují. Druhou třídu je podle ní vhodné připravit pro děti ve věku od pěti do šesti let, tedy homogenní dělení, které je určené pro děti předškolního věku. Zde je pozitivem to, že se děti mohou lépe soustředit na přípravu do školy. Při rozhodování o uspořádání tříd by měla ředitelka zvážit i různá rizika. Podle dosavadních výsledků, například při hrách dětí v heterogenní třídě může být rizikem, že jsou starší děti

přetěžovány, protože se od nich očekává, že budou pomáhat mladším (Kořátková, 2014). Vzájemný pomoc dětí je důležitá jak v homogenním, tak i heterogenním uspořádání. Samotný bod, který se týká vzájemné pomoci je uveden v RVP pro předškolní vzdělávání v sekci očekávaných výstupů (RVP PV, 2018).

1.1 Heterogenní třída mateřské školy

V homogenních třídách jsou děti rozděleny podle stejného věku. Nejčastěji se setkáváme s dělením, kdy třída pro nejmenší děti je od 2 do 4 let, střední třídy jsou od 4 do 5 let a předškolní třídy jsou od 5 do 6 let (zde se řadí i děti sedmileté s odkladem školní docházky). Homogenní dělení bývalo v minulosti více populární. V posledních letech se do popředí dostává i dělení heterogenní.

Heterogenní třídy nejsou novodobým trendem. Kořátková (2014) uvádí, že heterogenní třídy byly využívány již v druhé polovině 19. století. Toto dělení podporoval především Rudolf Steiner a Maria Montessori. Heterogenní třídy se také zařazovaly před rokem 1948 a byly běžně praktikované. Později se začalo více užívat rozdělení podle věku na homogenní třídy. Heterogenní třída se v průběhu času vyskytovala spíše jen v menších mateřských školách na vesnicích, kde provozovali pouze jednu třídu (Kořátková, 2005). V současné době se s heterogenními třídami setkáváme častěji, nejen v menších školkách na vesnicích. V dnešní době má ředitelka pravomoc na to, jak rozdělit děti do daných tříd. Ohled by měla brát na rozhodnutí rodičů a na určité potřeby dítěte.

Bělinová (1986) ve své knize popisuje, jak pracovat s dětmi v heterogenní třídě. Klade důraz na to, aby byly děti rozděleny podle věkové kategorie z důvodu obsahu výchovné práce. V minulosti proto učitelka nevyžadovala po dětech spolupráci, ale rozdávala úkoly skupinkám, které byly věkově rozděleny. V praxi to poté vypadalo tak, že učitelka zadala práci pro skupinku např. tříletých dětí a mezitím co tato skupina pracovala, učitelka věnovala pozornost skupině se staršími dětmi. Stejně to fungovalo i při řízených činnostech v kruhu. Pro mladší děti měla připravené jiné otázky a úkoly, než ke starším dětem.

Dnes klademe v heterogenních třídách důraz na úspěšnou spolupráci mezi dětmi. Mladší děti obdivují práci starších dětí, přijímají od nich nabídky na méně významné role, ale nemají s tím problém, protože chtějí být co nejvíce po boku starších dětí a ti si svou roli užívají. Může se stát, že starší dítě nedosáhne určitého úspěchu mezi svými vrstevníky, proto hledá východisko u dětí mladších, kde si plní své potřeby. Mladší děti můžou od starších vyzorovat několik kooperativních prvků – podřízení druhému dítěti, výběr hry a její

následné zpracování, složitější konstruování, radost i smutek z výsledku dané činnosti, komunikaci mezi dětmi a řešení různých problémů ve skupině. Oproti homogenní třídě se můžeme setkat s rozmanitější formou hry (Havlíková, 2008).

V praxi se však můžeme setkat se situací, kdy se starší děti povyšují nad mladšími. Důvodem této problematiky je většinou nezáměr učitelky pracovat na vytváření vzájemných vztahů v kolektivu. Učitelka by měla v průběhu roku vnímat vztahy mezi dětmi a od začátku roku určit jednoduchá pravidla, které vedou k pozitivnímu ovlivňování vztahů ve skupině. V heterogenní skupině učitelka rozvíjí vzájemnou empatii a spolupráci mezi dětmi, která vede k pozitivnímu ovlivňování celého kolektivu (Kořátková, 2005).

Kořátková (2005) také uvádí několik přínosů pro dítě ve věkově smíšené třídě. Při spontánní i řízené hře se děti rozvíjí po stránce kognitivní, sociální i pohybové. Hra je pro děti v heterogenní třídě vzorem pro přirozené učení v několika podnětech, které dávají dětem zkušenosti a dovednosti. Smíšená třída je dětem také sociálně užitečná. Prostředí blíže představuje lidskou společnost a děti si díky tomu můžou přiblížit situace, které vyžadují ohleduplnost, pomoc, ale i možnost někoho vést a být uznáván. Heterogenní uspořádání můžeme vnímat také jako podobu rodinného modelu. Děti prostředí vnímají přirozeněji. (Havlíková, 2008) V praxi se můžeme setkat s tím, že si děti v heterogenní třídě hledají dočasnou náhradu za své sourozence, kterou jim může buď mladší, nebo starší dítě nabídnout.

Pozitiva pro dítě v heterogenním uspořádání

Dítě poprvé při nástupu do mateřské školy poznává větší kolektiv lidí, proto jedním z pozitiv sociální skupiny můžeme považovat socializaci. Socializace probíhá vzájemnou komunikací mezi ostatními dětmi i s dospělými. Díky věkovým odlišnostem, děti získávají více sociálních rolí (Svobodová 2007). Svobodová (2007) také uvádí, že heterogenní třída přispívá k tomu, aby dítě nezastávalo pouze jednu roli. Pobyť v této skupině dětí dává dítěti možnost naučit se, jak se někomu podřídit a přizpůsobit, jak se má ujmout funkce vedení nebo se umět prosadit.

Výhodou pro mladší děti je, že od starších odpozorovávají jejich slovní projevy. Starší děti mají rozmanitější slovní zásobu, proto se díky vzájemné komunikaci můžou mladší děti lépe rozvíjet, než kdyby byly zařazeny v homogenní třídě (Kořátková, 2014). Pro menší děti je v heterogenní třídě snadnější adaptace, protože se děti lépe začlení do třídy, která má již nastolená pravidla než do třídy nováčků, kde se pravidla teprve pomalu a postupně prosazují.

Často se setkáváme se situacemi, kdy se u mladších dětí lépe rozvíjí empatie. Děti přebírají vzorce chování od starších dětí. Také získávají vědomosti, návyky a dovednost, a to nejen prostřednictvím plánovaných cílených činností, které připravuje učitelka, ale především od starších dětí, které dávají mladším dětem možnost pochytit informace z různých oblastí a témat.

Děti jsou si přirozenými vzory a učí se od sebe navzájem. Mladší děti se od starších můžou hodně naučit, jelikož jejich chování je již přizpůsobené pobytu v mateřské škole.

Negativa pro dítě v heterogenním uspořádání

Předem je důležité správně připravit materiální vybavení třídy pro heterogenní skupinu dětí. Musíme dbát na to, aby každá věková skupina měla vhodné hračky. Přitom je potřebné dbát na to, aby hračky byly zajímavé, jak pro mladší děti, tak pro starší (Kasíková, 2005).

Havlová (2012) uvádí, že pokud ve třídě převažuje větší část mladších nebo naopak starších dětí, může se narušit chování dětí a celkově by to ovlivnilo skupinovou dynamiku. Proto je vhodné děti věkově namíchat.

Negativní stránka věkově smíšené třídy může být i v tom, že někdy starší děti mezi sebe nepřijímají ty mladší a odstrkují je. V tuto chvíli může zasáhnout učitelka.

Nevýhodou heterogenní třídy je, že učitelka méně věnuje pozornost předškolákům, u kterých je jejich příprava na základní školu důležitá. Ve třídě také nebývá pro tyto děti dostatek klidu, aby se mohly soustředit. Pravdou je, že ve třídě je těchto dětí méně, než v homogenní třídě. Proto se může věnovat předškolním dětem individuálně. To stejné platí i u menších dětí, kterým není věnována 100% pozornost, takže je učitelka tolik nerozvíjí.

Další nevýhodou tohoto dělení je každoroční střídání dětí v kolektivu třídy. Některé děti odcházejí do školy a jiné naopak nastupují.

Učitelka musí svou práci podřídit všem věkovým skupinám. Na mladší děti nesmí vyvíjet větší zátěž těžkými úkoly, které jsou určeny starším. To platí i při práci se staršími dětmi. U těch je vhodné volit práci tak, aby byla přiměřena k jejich věku. Pokud by učitelka dávala starším dětem lehké a nepodnětné úkoly, mohlo by to vést k tomu, že se děti nudí a nikam se neposunou.

2 VZÁJEMNÁ KOOPERACE MEZI DĚTMI

Učení se vzájemné spolupráce v prostředí mateřské školy je pro každého jedince důležitým faktorem pro další rozvoj osobnosti. Spolupráce s ostatními je pro každého jedince velmi důležitá. Je tedy vhodné, aby učitelka zařadila do svých výstupů i kooperativní výuku. Dítě se setkává se spoluprací již brzkém věku, a to v rodině. V tom má heterogenní třída výhodu, protože se podobá rodinnému schématu. V heterogenní třídě je obzvlášť důležité, aby spolu dokázaly děti spolupracovat. Plnění úkolů a cesta ke společnému cíli může přinést i problémové situace, které pomocí spolupráce můžou děti vyřešit. RVP pro předškolní vzdělávání uvádí potřebu vzájemné spolupráce žáků prostřednictvím kooperativní dovednosti jako dílčího vzdělávacího cíle, tedy to, co by mělo dítě zvládnout (RVP PV, 2018).

Kasíková (2010) uvádí ve své knize 3 různá vymezení pojmu kooperace z pohledu pedagogiky. Mezi dané 3 vymezení patří: kooperace jako cílová struktura výuky, kooperace vztahující se k chování žáka a kooperace jako povahový rys žáka.

Spolupráce ve skupině je přirozená schopnost dětí, kterou by měla učitelka podporovat a rozvíjet. Spolupráci například ve formě vzájemné kooperace můžeme u žáků sledovat během dne při různých činnostech. Nejčastěji k tomu dochází při spontánních i řízených hrách. Děti mezi sebou komunikují, domlouvají se na tématu hry, na rozdělení případných rolí nebo např. při domlouvání společného cíle. „*V dětské společnosti je zpravidla dítě jako ryba ve vodě – a když ne, dělá nám to starosti. Vytvářejí se tzv. prosociální vlastnosti, jako je souhra a spolupráce, soucit a soustrast, společenská zábava, první přátelství atd. Ochuzeno je tedy každé dítě, které není dobře schopno navázat kontakt s druhými.*“ (Matějček, 2005, s. 140).

Spolupráci můžeme také charakterizovat pod pojmem skupinové práce, a to ve chvíli, kdy spolu pracují dvě a více osob. Při podpoře spolupráce musí učitelka přemýšlet i nad vytvořením skupiny tak, aby podporovala aktivní přístup všech dětí (Hermochová a Vaňková, 2014). Hermochová a Vaňková (2014) ve své knize také uvádí několik bodů k úspěšné spolupráci. Mezi ně patří například správné uspořádání skupiny tak, aby byl dodržen určitý počet osob. Důležité taky je, aby vedoucí skupiny měl svůj demokratický prostor k řízení. Neměli bychom opomenout dobře vysvětlit cíl naší společné práce. Při řešení problému dáváme prostor vyjádřit se všem členům dané skupiny a následně jejich názor nebo připomínku respektujeme a snažíme se ji podpořit. Zároveň by si měl ale každý člen uvědomit, že nese odpovědnost sám za sebe.

Z mnoha výzkumů vyplývá, že skupinové vyučování ve formě vzájemné kooperace je pro děti přirozené a učí je přirozenému jednání. Hlavním cílem je spolupracující kolektiv dětí, které si zvolí hlavní společný cíl a následně pracují na jeho dosažení. Při dosahování společného cíle hraje velkou roli i správná motivace, kterou lze povzbudit každého člena skupiny (Kasíková, 2010).

Nisbet (1968) představil pět vývojových stádií kooperace. Mezi první patří *automaticky probíhající kooperace*. Ta probíhá tam, kde se odehrávají důležité situace ze života, jako například ohrožení života nebo společný nepřítel. Druhým bodem je *kooperace diktovaná tradicí*. Ta se odehrává v běžných tradičních situacích v rodině. Třetí je uvedena *smluvně vázaná kooperace*. Zde se nachází přesné postupy, jak bude kooperace probíhat. Jako např. s jakým chováním, co se vyžaduje od daného jedince, časová dotace, podmínky a možnosti, jak opustit tento vztah. Hlavní roli zde hraje smlouva. Čtvrtým bodem je *centrálně řízená kooperace*. Ta se vyskytuje v situacích, kdy je potřeba vést větší skupinu lidí. Posledním, tedy pátým bodem je *spontánní kooperace*, která je nejvíce přirozená. Zde hraje hlavní roli dobrovolnost daného jedince. Kooperace probíhá bez jakékoliv smlouvy a není centrálně řízena. Díky ní panují dobré vztahy např. mezi partnery, rodinnými příslušníky nebo přáteli (Kasíková, 2010).

Podle Kasíkové (2007) má spolupráce více dělení, a to může být přímá anebo nepřímá, dobrovolná anebo nedobrovolná, formální anebo neformální. Učitelka by si měla určit cíl, aby děti došly k výsledku dobrovolně a spontánně.

2.1 Kooperativní hra

Košťátková (2014) ve své knize popisuje, že je dítě kolem pátého a šestého roku otevřené, a to jak vrstevníkům, tak dospělým. V tomto věku se u dítěte také nejvíce projevuje potřeba partnera pro hru. Kamarád je v této chvíli důležitější než hračka. V žádné věkové kategorii není spolupráce ve skupině jednoduchá. Dítě si osvojuje sociální dovednost pokusem a omylem. Získává spoustu dovedností, učí se naslouchat a argumentovat.

Košťátková (2005) rozdělila vývoj dítěte při spolupráci do několika etap, které se liší věkem dítěte. Pro děti dvouleté a tříleté uvádí *hru samostatnou*. V tomto věku se dítě soustředí hlavně na sebe. Po třetím roce dítěte uvádí *hru paralelní*. Dítě vyhledává společnost mezi kamarády, ale stále si hraje převážně samo. Již kolem čtvrtého roku dítěte se objevuje *hra sdružující*. Děti se dokážou domluvit na tématu hry, ale hrají ji každý sám za sebe. *Hra*

kooperativní se vyskytuje mezi čtvrtým a pátým rokem dítěte. Zde je znatelné, že mají děti komunikační schopnosti na dostatečné úrovni.

Hra je jednou ze základních potřeb dítěte. Jejím prostřednictvím se dítě připravuje na budoucí život. Hra vyplývá z psychické potřeby dítěte. V předškolním období můžeme u dětí zaznamenat potřebu sociálního kontaktu s vrstevníky, který se nejčastěji realizuje právě prostřednictvím hry. Pomocí hry se učí děti spolupráce, navazují nové přátelství a řídí se daným pravidlům. Dítě zaujímá ve hře dané postavení. Přináší dětem nejen potěšení, ale také si díky ní osvojují určité znalosti a dovednosti, které jsou důležité k budoucí spolupráci. Hry kooperativní jsou vhodné pro utváření dobrých mezilidských vztahů. Komplexní fungování kooperativní hry je založená podle Kasíkové a Vališové (2007) na těchto čtyřech komponentech: kooperace, akceptace druhých, zábava a zapojení do hry.

Koťátková (2005) uvádí, že kooperativní hra se vyskytuje mezi čtvrtým a pátým rokem dítěte. Dítě v tomto věku zvládá komunikovat bez zábran a umí porozumět svému kamarádovi. Kooperativní hru uvádí ve své knize za vrchol sociálního učení. Dítě se při kooperativní hře učí potlačit své zájmy, a to ve prospěch celého kolektivu. Má radost z dosažení společného cíle. Dítě získává důvěru k ostatním mezi pátým a šestým rokem, snadno navazuje nové přátelství. V tomto období si dítě také více váží svého herního partnera, než hračky (Koťátková, 2014). Při kooperativní hře žádné dítě neprohrává. Naopak si děti hrají společně, a ne proti sobě. Snaží se společnými silami dojít k pozitivnímu výsledku.

Prvky kooperace můžeme nejčastěji využít při konstruktivních nebo výtvarných aktivitách. Ty zařazujeme do výuky poměrně často a výhodou je, že děti vidí výsledek dané práce. Pro spolupráci ve hře je důležité vhodně využít skupinové a interpersonální dovednosti dítěte. Podstatou je podporovat a akceptovat jeden druhého. Navzájem si důvěřovat, komunikovat bez zábran a společně řešit možné vzniklé konflikty.

3 CHARAKTERISTIKA DĚTSKÉHO KOLEKTIVU V HETEROGENNÍ TŘÍDĚ MATEŘSKÉ ŠKOLE

Malá sociální skupina je kolektiv lidí, kteří se vzájemně znají. Pro každého má pozitivní význam v tom, že jedinci umožňuje uspokojovat jeho sociální potřeby a také má vliv na jeho sebepojetí a sebehodnocení (Heller, 2014). K fungování dětské skupiny jsou důležitá i nastolená určitá pravidla, které by měly děti i učitelka respektovat.

Dítě v heterogenní skupině může získat větší ohleduplnost ke kamarádovi. U těchto dětí také dochází k dřívější socializaci. Děti v heterogenním kolektivu jsou přirozeně vedeny k vzájemné pomoci druhému. Můžeme říct, že výhodou heterogenního kolektivu je základ pro budování vztahů napříč ročníky i do budoucna.

Pozitiva skupiny přináší jedinci to, že mu umožňuje naplnit si své sociální potřeby. Vznikají buď formálně, nebo neformálně (Heller, 2014). Vztahy mezi dětmi se však mění každou chvílí. Vztahy můžeme rozdělit na pozitivní, negativní a neutrální. Každé dítě je individuální, má odlišné vlastnosti. Proto je zcela normální, že každé dítě vnímá jinak to druhé. Dítě má v hlavě představu o tom, jak by měl jeho kamarád vypadat, má na něj individuální požadavky. Učitelka by měla podporovat pozitivní vztahy, a to díky správné motivaci a volbou vhodných činností.

3.1 Skupina a kolektiv

V pedagogickém slovníku od Průchy a Košťátkové (2013) je uvedeno, že se mluví o kolektivu, jako o skupině stejně starých dětí. Ze současné praxe však víme, že tomu tak vždy není. Může se jednat o heterogenní třídu dětí, kde jsou děti věkově namíchané od 2 až do 7 let. Může se jednat také o třídu homogenní v předškolním roce, kdy některé z dětí mohou mít odklad školní docházky.

Ve skupině se tedy mohou měnit členové, a to buď trvale, nebo přechodně. Děti se mohou některé dny spojovat. Tyto změny mohou ovlivnit vztahy celého kolektivu (Mareš, 2013). Dítě si vytváří otevřený vztah jak k rodičům, tak i k vrstevníkům. Je důvěřivé ke svým rodičům a vyžaduje jejich pozornost. Během pobytu v mateřské škole si průběžně vytváří blízký vztah i k jiným lidem, např. k učitelce a ostatním dětem ve skupině. V předškolním období je kontakt s kamarády velmi důležitý. Dítě si osvojuje před nástupem do základní školy vhodné vzorce chování. Učí se, jak jednat s lidmi (Fontana, 2010).

Koťátková (2008) uvádí, že si dítě hledá mezi vrstevníky svého většinou stálého herního kamaráda, se kterým tráví většinu dne. Herního kamaráda můžeme srovnávat právě k výše vzpomínaným sourozeneckým vztahům. Dítě si zhruba od pěti let ukládá vzpomínky na své kamarády, kteří byli v jeho životě důležitou součástí. Dobré vztahy mezi dětmi jsou důležité jak pro samotné dítě, tak i pro celkovou atmosféru třídy. Koťátková (2008) také dále ve své knize uvádí, že při rozhovorech s adolescenty se dozvídá, jak dobře si pamatují na to, s kým se v mateřské škole kamarádili, a jaký to pro ně mělo význam. Při sledování dítěte můžeme vidět, jak je pro něj jeho blízký kamarád důležitý ve skupině vrstevníků.

Pro děti není spolupráce ve skupině snadná. Hledají různé vhodné i nevhodné přístupy. Během vytváření pozitivního kolektivu ve třídě získává dítě sociální dovednosti – jak dosáhnout společného cíle, jaké jsou možnosti při řešení problémů, jak projevit svůj zájem nebo nezájem o hru či jinou činnost, umět se podříditi pravidlům a druhým dětem.

Každé dítě je jiné. Některé si dokáže bez problému najít kamaráda ke společné hře, jiné je zase více uzavřené a hraje si raději samo. Velký vliv hraje také temperament dítěte. Při hře můžeme pozorovat, jakou roli dítě zastává – dominantní nebo submisivní. Zjišťujeme také, které dítě bude v kolektivu vůdčí typ. Mateřská škola je vhodný prostředek pro navazování kladných vztahů mezi dětmi a je potřeba zařazovat kooperativní učení. Děti vnímají v kolektivu zodpovědnost za své chování. Je důležité, aby se dítě naučilo pracovat ve skupině svých kamarádů. V dalším vzdělávání a celkově v životě, si bude muset umět poradit v různých problémových situacích (Koťátková, 2008; Vágnerová, 2012; Čapek, 2015).

Problémy v dětském kolektivu

Vztahy ke kamarádům jsou ovlivňovány zkušenostmi z rodiny. Pokud byly v rodině dobré vztahy a správné vzory v chování, můžeme očekávat, že se tak bude dítě chovat i ke svým kamarádům. Pokud nejsou v rodině pozitivní vztahy, tak můžeme očekávat, že dítě bude hůř navazovat nové přátelství s cizími dětmi.

V praxi se nesetkáváme jen s pozitivními vztahy mezi dětmi. V mnoha případech nemusí dítě do kolektivu zapadnout. Takové dítě většinou vytváří spory, v kolektivu není oblíbené nebo se samo straní (Fontana, 2010). Pokud nastoupí do třídy nové dítě, existují dva způsoby, jeho začlenění. Dítě, které je zvyklé pobývat ve skupině dětí, většinou nemá problém se začleněním. Velkou roli zde hrají i vlastnosti dítěte. Pokud je dítě otevřené, přátelské a komunikuje bez zábran, můžeme předpokládat, že se při začleňování do nového

kolektivu nevyskytne problém. Setkat se ale můžeme i se situací, kdy je dítě uzavřené, bojí se oslovit a kolektivu se straní. V této chvíli je velmi důležitý citlivý přístup učitelky, která se snaží dítě do kolektivu začlenit. Učitelka se snaží předejít tomu, aby se dítě cítilo osamělé (Košátková, 2008).

Můžeme se setkat i s dítětem, které má pomalejší ontogenetický vývoj. V homogenních třídách by to pro dítě mohlo přinášet potíže, jelikož ostatní děti jsou již na jiné vývojové úrovni. V tomto případě pak kolektiv nepřijímá dítě jako rovnocenného jedince. Vhodným východiskem by v tuto chvíli mohlo být zařazení dítěte do heterogenní třídy, kde jsou starší děti zvyklé pomáhat mladším.

V předškolním období se můžeme často setkat se soupeřením. Zde se setkáváme se situacemi, že je dítě agresivní a používá urážlivé, nevhodné výrazy. Projevy agrese si dítě může nést již z rodinného prostředí. Pokud je rodinné zázemí v pořádku, dítě může neslušné výrazy a projevy agrese odpozorovat například z internetových zdrojů a jiných příslušenství, jako je například televize. Ve skupině může dojít ke střetu ve chvíli, kdy se potkají děti z různých sociokulturních rodin. Při konfliktu ve skupině dítě často reaguje v afektu. V tuto chvíli by měl učitel zmírnit napětí celé skupiny. Může např. navrhnout různá řešení. Neměl by však řešit konflikt za dítě.

3.2 Sociální interakce dětí v heterogenních třídách

Ve věkově smíšených třídách můžeme sledovat, jak vznikají mezi dětmi přirozené skupinky. Ty se netvoří jen podle věku, ale i podle osobnosti a schopnosti jednotlivého dítěte. Děti mají příležitost vyzkoušet si roli, jak mladšího, tak staršího kamaráda. To může být pro děti úplně nová zkušenost, například pro ty, které nemají v rodině sourozence. Třída tak umožňuje mladším dětem učit se od starších a starší děti získávají mnoho zkušeností při práci s mladšími. V heterogenních třídách se tak méně setkáváme s nezdravou soutěživostí (Gillernová, Krejčová, 2012).

Děti od 2 do 4 let se snaží v první řadě adaptovat na novou zkušenost s pobytem v mateřské škole. Tyto děti poprvé pobývají v novém prostředí bez přítomnosti rodičů. Vše je pro ně nové, učí se, jak komunikovat, spolupracovat s druhými a respektovat daná pravidla. Děti od 4 do 5 let již bývají naučené sebeobsluže. Zaměřit by se měla učitelka na jejich samostatnost. Děti se v této věkové skupině učí vymýšlet hru, komunikují se svými kamarády a většinou už zvládají řešit i vzniklý konflikt. Děti předškolního věku, tedy 5 až 6 let mají už mnoho získaných vědomostí, schopností a zkušeností, s kterými nadále pracují.

Děti se mezi sebou domlouvají a hledají společné kompromisy. V heterogenní třídě můžeme pozorovat, jak pomáhají mladším dětem (www.ucitelskenoviny.cz).

Socializace je celoživotní proces, kdy se jedinec začleňuje do společnosti. Člověk přijímá danou kulturu a hodnoty. Je to celoživotní proces, který člověk ovlivňuje celý život. Každý z nás se narodí jako biologická bytost a během života se z nás stává bytost společenská (Jedlička, 2015).

V procesu socializace hrají velkou roli socializační činitelé, které dělíme na sociální a biologické. Za jeden z hlavních činitelů, které ovlivňují socializaci dítěte, můžeme označit rodinu. Rodina je malá primární neformální skupina a její působení na jedince je rozhodně nepostradatelné. V předškolním věku má vliv rodiny na dítě velký význam. Rodina dítěti předává určité vzorce chování, formuje jeho rysy osobnosti, jeho vlastnosti a postoje. Dítě poté čerpá z daných vzorců chování celý život (Kraus, 2008). Socializace se uskutečňuje pomocí sociálního učení. Mateřská škola vytváří podmínky, které přibližují strukturu rodiny a jsou přirozené pro socializaci. Těmto podmínkám nejlépe vyhovuje heterogenní dělení tříd. Děti mají možnost rozlišit mužské a ženské role a střídat i role věkové (Oprailová, 2016).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 AKTIVITY NA PODPORU SPOLUPRÁCE MEZI DĚTMI

Jako typ aplikační práce byla zvolena sada aktivit, které podporují spolupráci mezi dětmi. Tuto sadu aktivit tvoří 9 činností, u kterých jsem se snažila, aby v ní děti spolupracovaly, domlouvaly se na společných strategiích, cílech a především, aby došly k danému výsledku. Důležité pro mě bylo, aby do aktivit co nejméně zasahovalo vedení nebo pomoc učitelky.

Jelikož se jedná o heterogenní třídu, musela jsem při vymýšlení aktivit dbát na věkové odlišnosti dětí. Proto jsem několik aktivit upravila tak, aby je zvládly i ty nejmenší, v naší mateřské škole tedy i ty dvouleté. Zároveň jsem se však snažila, aby byly aktivity přínosné a zajímavé i pro děti starší.

Aktivity nejsou zaměřené na jedno určité téma, ale mohou být využity v různých situacích po celý školní rok. Taktéž časová náročnost je u každé aktivity odlišná a mnohdy záleží i na tom, jak danou činnost děti rozvedou. Žádná z aktivit by však neměla trvat déle než 15 minut.

Samotná příprava a realizace probíhala od listopadu 2020 až do dubna 2021. Nakonec, jsem realizovala aktivity s menším počtem dětí z důvodu celosvětové pandemie – Covid19.

Do své práce jsem zařadila také fotografie z průběhu realizace aktivit. Od všech rodičů máme již od začátku školního roku písemný souhlas k poskytování fotografií jejich dětí a zároveň jsem rodiče seznámila s tím, že fotografie využiju ve své bakalářské práci.

4.1 Cíl praktické části

- Navrhnout sadu aktivit zaměřených na vzájemnou spolupráci mezi dětmi.
- Realizovat a ověřit tuto sadu aktivit pro rozvoj vzájemné spolupráce ve vybrané mateřské škole ve Zlínském kraji.
- Evaluovat celou sadu aktivit a zpracovat doporučení pro praxi mateřských škol.

S cílem vytvořená sada aktivit následně vede k podpoře motivovat děti k vzájemné spolupráci, rozvíjení vzájemné pomoci starších dětí k mladším, rozvíjí vzájemnou komunikaci mezi dětmi. Cílem je rozvoj komunikativních, sociálních a personálních kompetencí dítěte.

4.2 Charakteristika dětí

Sada aktivit byla realizována v mateřské škole ve Zlínském kraji, kde se nachází heterogenní třída, kde jsou umístěny děti od 2 do 5 let. Pro děti předškolního věku je třída homogenní.

Aktivít se zúčastnily všechny děti, které momentálně do mateřské školy docházely. V heterogenní třídě je zapsáno 22 dětí, z nichž nastoupilo na začátku roku 6 dětí 2letých. Ve třídě se nevyskytuje dítě, které by vyžadovalo asistentku.

Již delší dobu jsem měla možnost pozorovat, jak spolu děti spolupracují i při běžných situacích, jako je chystání svačiny, oblékání na pobyt venku nebo stlaní postelí po spaní. Dále jsem děti pozorovala při spontánních ranních a odpoledních hrách, kdy si děti vybraly například konstruktivní nebo simulační druh hry. Po celou dobu pozorování se nevyskytl žádný problém v jejich spolupráci, kterou mezi sebou provozovaly. Naopak jsem byla mile překvapená, jak dokážou starší děti zapojit do her i ty mladší a naopak, že mladší děti neměly ostych a zapojovaly se aktivně do her se staršími. Děti v této třídě mají mezi sebou krásný vztah a navzájem si dokážou poskytnout pomoc v různých situacích.

Děti neměly problém ani s komunikací, jak mezi sebou, tak s učitelkami. Nachází se zde ale dvě děti, které komunikují velmi omezeně, převážně je ukazováním. Jedno z dětí je dvouleté a druhé tříleté. Přesto se dobrovolně do mých aktivit zapojovaly, ale převážně spíše většinu času pozorovaly dění ve skupině. Vzhledem k situaci se realizace aktivit zúčastnilo dohromady pouze 8 dětí:

Dívky: Marie (3 roky), Denisa (5 let), Tereza (4 roky), Aneta (2 roky)

Chlapci: Viktor (5 let), Šimon (5 let), Tomáš (4 roky). Filip (2 roky)

4.3 Sada aktivit

4.3.1 Fotografování v ZOO

Tabulka 1 aktivita „Fotografování v ZOO“

Aktivita č. 1	
Téma: Zoologická zahrada	
Cíle	Podpořit vzájemnou spolupráci ve skupině
Organizační formy	Skupinová výuka
Metody	Vysvětlování, rozhovor, demonstrace
Pomůcky a prostředky	Vyrobený fotoaparát z papírové krabice od kapesníků.

Časová náročnost: 15 minut

Motivace: Společně si s dětmi v kruhu připomeneme výlet do ZOO, kde jsme byli společně se školkou, nebo děti samy s rodiči. Prohlédneme si předem připravené fotky z tohoto výletu a kartičky se zvířaty, které si všechny prohlédneme a popíšeme.

Průběh činnosti: Aktivita navazuje na návštěvu zoologické zahrady, kde byly děti se školkou na výletě. Celý výlet si nejprve připomeneme v komunitním kruhu například, které zvířátka viděly a nejvíce se jim líbily. Poté aktivitu vysvětlím a děti se rozdělí do dvou skupin. V tuto chvíli se skupinky střídají ve „fotografování“. V daných skupinách se děti domluví na tom, co budou na fotografii mít, kdo bude jaké zvířátko nebo situaci předvádět, celkově jak bude finální fotografie vypadat. Úkolem každé skupinky tedy je, aby ukázala, jakou situaci by si v ZOO vyfotila. Děti mohou např. znázornit moment, kdy byly u pavilonu opic nebo jiných zvířat. Poté zvolené dítě z druhé skupiny situaci vyfotí.

Obrázek 1. aktivita "Fotografování"

Reflexe na realizaci dané aktivity:

Aktivita byla vhodně zvolena pro heterogenní skupinu dětí. Hru pochopily i děti mladší, které se do aktivity aktivně zapojily. Původní verze aktivity byla, že se děti domluví na tom, jaké zvíře bude každý z nich představovat. V prvním kole starší děti představovaly své vymyšlené zvíře, ale mladší děti po nich jen opakovaly. V druhém kole se společně domluvily, že budou vždy představovat jedno určené zvíře, na kterém se dohodnou. Nechala jsem děti, aby dále pokračovaly v této variantě hry. Líbilo se mi, že se zvládly domluvit na tom, jak bude hra pokračovat, a že společně vždy vymýšlely, o jaké zvíře půjde, a jaká bude výsledná fotografie. Terežka s Deniskou jsou velké kamarádky i při běžném provozu v MŠ.

Bylo to vidět i na této aktivitě. Staly se spolu velitelkami této aktivity a společně vymýšlely, o jaké další zvíře ve fotografii půjde. Konflikt nastal, když Deniska chtěla být krokodýl a Terežka slon. Hádaly se, koho napodobí jako prvního. V tuto chvíli se zapojil Tomáš, který hádku vyřešil. Nejprve předvedly krokodýla a poté slona. Terežce se nelíbilo, že nebylo po jejím. Kvůli tomu se už po zbytek hry méně projevovalela.

Během hry se i dobrovolně střídaly ve fotografování. Aktivita tedy splnila mé očekávání. Bylo vidět, že se děti již dobře znají a umějí spolu komunikovat bez zábran.

Variantou může být i focení opravdovým fotoaparátem, kdy si můžou děti následně fotky vyvěsit na nástěnku nebo vytvořit fotoalbum.

4.3.2 Džungle

Tabulka 2 aktivita „Džungle“

Aktivita č. 2	
Téma: Cesta kolem světa	
Cíle	Podpořit spolupráci ve dvojicích
Organizační formy	Párová výuka
Metody	Vyprávění, rozhovor, demonstrace
Pomůcky a prostředky	Lavice, židle, tunel, molitanové kostky, stůl, šátek.

Časová náročnost: 15 minut

Motivace: Nejdříve děti namotivuji tím, aby si představily, že jsme se právě ocitli v džungli. Ukážeme si na obrázcích, jak džungle vypadá a která zvířata v ní žijí. Popíšeme si naši dráhu, že lavička je dřevěný most, židle jsou slalom mezi banánovými stromy, tunel je dřevěný dutý kmen stromu, molitanové kostky jsou kameny přes širokou řeku a stůl musíme podlézt, jelikož se v něm schováváme před nebezpečným zvířetem.

Průběh činnosti: Před začátkem aktivity si musíme s dětmi ujasnit pravidla. Např. že chodíme pomalu, netaháme kamaráda za ruku, pomáháme si. V první řadě si s dětmi připravíme třídu. Rozmístíme po třídě několik překážek: lavici, židle, tunel, molitanové kostky, stůl na podlézání. Budu dětem vyprávět příběh o tom, že jsme se právě dostali do džungle, kde jsou nejrůznější zvířata a nebezpečné překážky. Poté si děti najdou dvojici.

Jedno dítě z dvojice dostane šátek na oči. Úkolem druhého dítěte je, aby provedlo dítě celou překážkovou džunglí. Dvojice chodí za ruku a ten, který nemá šátek, ten naviguje a popisuje druhému překážky. Např. tady je tunel a musíme ho prolézt. Teď jsou tady kostky, budeme po nich skákat. Až kamaráda provedou celou džunglí, tak se vystřídají.

Obrázek 2. aktivita "Džungle"

Reflexe na realizaci dané aktivity:

Aktivita „Džungle“ byla u dětí nejvíce oblíbená a zábavná. Připravila jsem ve třídě dráhu, kterou musely děti projít se zavázanýma očima s pomocí svého kamaráda. Líbilo se mi, že si starší děti automaticky vybíraly mladší, aby jim mohly pomoci dráhu překonat. Když se vyměnily role a mladší děti navigovaly starší, tak nastal menší chaos, protože mladší děti neuměly pořádně starší děti navigovat. Jednalo se hlavně o dvojici Viktorka a Filípka. V těchto chvílích se zapojily do hry i ostatní děti a snažily se radit dvojici, jak má postupovat. V tuto chvíli ale přestal Filípek úplně mluvit a spoléhal se na to, že to za něj řeknou děti starší. Před aktivitou jsem ale určila dětem pravidlo, že nesmí nikdo do dráhy a dvojice zasahovat, aby mělo každé dítě šanci se projevit a získat pocit úspěšnosti, že zvládl svého kamaráda provést celou „džunglí“. V jednom kole, při kterém prováděl Šimon Marušku se vyskytl problém, protože se Šimon předváděl a schválně se snažil, aby Maruška skočila vedle nebo netrefila do domečku. Ostatní děti na něho začaly pokřikovat, ať se snaží Marušku navigovat správně. Všechny dvojice zvládly spolupracovat a došly až do cíle.

U menších dětí vážla komunikace, ale zapojily se ostatní děti, které se snažily vždy tomu mladšímu pomoci. Aktivita se dětem moc líbila a chtěly ji hrát stále dokola.

4.3.3 Skřítek z plastelíny

Tabulka 3 aktivita „Skřítek z plastelíny“

Aktivita č. 3	
Téma: Pohádky	
Cíle	Podpořit komunikaci a spolupráci ve skupině
Organizační formy	Skupinová výuka
Metody	Rozhovor, demonstrace, konstruování
Pomůcky a prostředky	Plastelína, papír, pastelky.

Časová náročnost: 30- 40 minut

Motivace: Jako motivaci si s dětmi povyprávíme příběh „O skřítkovi Medovníčkovi“, kde si prohlédneme, jak skřítek vypadá, a kde bydlí.

Průběh činnosti: Učitelka připraví na stůl několik barev a druhů plastelíny. Děti se rozdělí do dvou skupin. První se domluví na tom, jak bude jejich skřítek vypadat (jakou bude mít barvu, jestli bude mít dlouhý nos, velké uši, dlouhé vlasy...). Poté začnou spolupracovat. Společně z plastelíny modelují skřítku. Po dokončení mu každá skupinka vymyslí jméno. Starší děti mohou jméno napsat na papír a mladší děti papír ozdobí. Poté se přesuneme ven na zahradu, kde děti postaví vymodelovanému skřítkovi dům. Každá skupinka se nejprve domluví na tom, jak bude domeček vypadat, z jakého bude materiálu apod. V posledním kroku schovají skřítku do domečku i s jeho napsaným jménem.

Obrázek 3. aktivita "Skřítek z plastelíny"

Reflexe na realizaci dané aktivity:

V naší školce je u dětí plastelína velmi oblíbená. Ze začátku činnosti jsem měla obavy, že bude každý pracovat sám za sebe, i přesto, že byly děti rozděleny do svých skupin. Skupiny jsem rozdělila já, protože jsem chtěla, aby byly děti různě věkově namíchané. Překvapilo mě, jak mezi sebou děti spolupracovaly. Domlouvaly se, jak bude skřítek vypadat, jestli to bude kluk nebo holka, jaké bude mít vlasy a hlavně to, co kdo bude modelovat. Hlavní organizátorkou v této aktivitě byla Terezka, která rozdávala úkoly pro členy své skupiny. V jedné chvíli se jí nelíbilo, jak Tomášek vytvaroval obličej. Ten se urazil a nechtěl dál modelovat. To narušilo práci celé skupině, protože měly společně následně spojit skřítku dohromady. Tato skupina byla ukázkovým příkladem toho, co znamená, když skupina netáhne za jeden provaz. Všechny děti ze začátku pracovaly bez problému a přijímaly úkoly od Terezky. Stačila však jedna situace a bylo vše jinak. Skupinka prosila o pomoc mě, protože se jim situace zdála nevyřešitelná. Terezka se ale po chvíli Tomáškovu omluvila, a nakonec společně trpaslíka dokončili. Všechny části skřítky spojily dohromady a vymyslely mu jméno.

Ve druhé skupině se nevyskytl žádný problém. Děti ale mezi sebou málo komunikovaly. Popis výsledného skřítky vymyslel Šimon, který svou představu sdělil ostatním členům skupiny, a ti souhlasili. Poté již tvořily každý sám za sebe.

Jelikož byly na zahradě momentálně děti z jiné třídy, přesunuly jsme se na stavbu domečku do nejbližšího lesa. Tam ve skupinkách děti stavěly skřítkovi domeček z přírodnin, které našly. Mezi skupinkami bylo vidět napětí z toho, kdo bude mít domeček hezčí. Starší děti se chodily dívat na domeček druhé skupinky. V tomto okamžiku došlo ke konfliktu, kdy Tomášek vzal jeden kámen z domečku od druhé skupinky a přenesl si ho do vlastního. Starší holky zamnou došly, aby mi sdělily, co Tomášek udělal. Když to slyšel, že si na něho holky stěžují, vrátil kámen zpět na místo a omluvil se. Mladší děti se soustředily převážně jen na ten svůj domeček a nevěšely si ostatních.

Při stavbě domečku bylo vidět, že menší děti ještě tolik neumí spolupracovat s ostatními členy, ale spíše si dělají každý sám za sebe.

4.3.4 Co se skrývá pod dekou

Tabulka 4 aktivita „Co se skrývá pod dekou“

Aktivita č. 4	
Téma: Oblíbená hračka	
Cíle	Podpořit vzájemnou spolupráci ve skupině
Organizační formy	Skupinová výuka
Metody	Vyprávění, rozhovor, demonstrace
Pomůcky a prostředky	Deka, papíry, pastelky, různé předměty ze třídy dle výběru dětí.

Časová náročnost: 15- 20 minut

Motivace: Děti se posadí ke stolečku a učitelka rozdá papíry A4. Úkolem dětí je, aby namalovaly svou oblíbenou hračku z prostředí třídy. Poté navazuje aktivita, kdy si skupinky různé předměty ze třídy navzájem schovávají pod deku.

Průběh činnosti: Děti se rozdělí na dvě skupiny. První skupina je otočená zády, tak aby děti neviděly, co dělá druhá skupina. Úkolem druhé skupiny je, aby se domluvili, které předměty ukryjí pod deku. Děti jsou předem seznámeny s tím, že musí vybírat lehké předměty, které jdou dobře namalovat. Vyberou např. 10 předmětů a položí je na zem. Poté je přikryjí dekou. Otočí se první skupinka. Děti odkryjí deku a musí si zapamatovat všechny předměty. Poté se opět předměty přikryjí. V této chvíli se skupinka, která si měla zapamatovat předměty, přesune ke stolečku a společně se snaží na velký papír namalovat všechny předměty, které si zapamatovaly. Když mají namalované všechny předměty, tak druhá skupinka odkrývá deku a společně kontrolují, jestli první skupinka namalovala všechny předměty. Nakonec se skupinky vystřídají.

Hra může mít variantu i na hmatové vnímání.

Obrázek 4. aktivita "Co se skrývá pod dekou"

Reflexe na realizaci dané aktivity:

Rozdělila jsem děti na skupinky tak, abych namíchala děti starší a mladší. První skupinka se domluvila na tom, co budou pod deku schovávat a domluvily se, kdo co přinese. V obou skupinkách se staly vůdci převážně starší děti, které posílaly ty mladší pro dané předměty. Při vymýšlení předmětů se chvíli Deniska a Maruška dohadovaly se Šimonem, které předměty vyberou. Šimon chtěl pod deku schovat 3 různé druhy aut. Nakonec se ale domluvily tak, že auto dají jen jedno, aby mohly využít více druhů hraček. Šimon s tím neměl problém a zbylé dvě auta s Deniskou uklidil. Vybraly si nakonec pod deku auto, knížku, banán, hrníček a kostku. Poté před druhou skupinkou deku na chvíli odkryly a zase přikryly. Druhá skupinka šla ke stolečku a společně se domluvily, co kdo bude malovat za předmět. Dvouletý Filípek si na kraji papíru maloval podle své fantazie. Ostatní ze skupinky ho ale nechaly, ať si maluje své obrázky a Terežka ho dokonce pochválila, že to má moc hezké. První skupinka jim to následně zkontrolovala. V druhém kole se skupinky otočily.

Aktivita se dle mého názoru povedla. Příště bych s menšími dětmi volila spíše variantu hry, kdy děti nemalují na papír předměty, ale pouze je vyjmenují. Pro starší děti byla ale zajímavější varianta, kdy měly za úkol předměty namalovat.

Hra může mít variantu i hmatového vnímání, kdy děti z druhé skupinky pouze pomocí hmatu zkoumají, co je pod dekou ukryto.

4.3.5 Jabloň

Tabulka 5 aktivita „Jabloň“

Aktivita č. 5	
Téma: Ovoce	
Cíle	Podpořit vzájemnou spolupráci a komunikaci ve skupině
Organizační formy	Skupinová výuka
Metody	Pracovní činnost, rozhovor, demonstrace
Pomůcky a prostředky	Červené papíry A4, tvrdý papír A2, barvy, lepidlo.

Časová náročnost: 20-30 minut

Motivace: Jako motivaci rozdám dětem červený papír o velikosti A4. Děti si papír zmuchlají a udělají z něho tvar jablka. Poté si stoupneme do kruhu a jedno dítě si stoupne doprostřed a předvádí ostatním dětem cvik s papírovým jablkem (děti se postupně v kruhu střídají.) Ostatní opakují daný cvik. Děti si najdou dvojici a sednou si naproti sobě. Za doprovodu básničky „Jablíčko se kutálelo, vůbec nic ho nebolelo. Kutálí se kutálí, tolik jsme se nasmáli“, si děti jablíčko mohou házet nebo kutálet.

Průběh činnosti: Děti se přesunou ke stolu, kde je připravený tvrdý papír ve velikosti A2. Starší děti namalují kmen stromu. Poté poprosí kamaráda o pomoc a jeden druhému natře ruku barvou (barvy podzimního listí). Ruku poté obtisknou na kmen (listy). Když listy uschnou, tak tam společně nalepí jablka ze zmuchlaného červeného papíru. V této chvíli je výrobek hotový a děti se domlouvají na prostoru, kde si výtvar vystaví, aby ho viděli všichni návštěvníci školky. Společně tam výtvar odnesou a připevní.

Obrázek 5. aktivita "Jabloň"

Reflexe na realizaci dané aktivity:

Nejvíce se mi líbila část, kdy si děti natíraly vzájemně ruky barvou. Při tomto momentu se také nejvíce projevila vzájemná spolupráce mezi staršími a mladšími dětmi. Starší děti nejprve natřely ruku mladšímu a poté šly společně na umývárnu, aby ten druhý z dvojice pomohl pustit vodu. Poté se vystřídaly. Mladší děti neměly problém s natíráním ruky svému staršímu kamarádovi. Konflikt nastal při motivaci, kdy si děti hledaly dvojici na kutálení s papírovým jablkem. Tomášek chtěl být se Šimonkem, ale ten si vybral Marušku. Tomáš nechtěl být ve dvojici s Deniskou a chvíli stál bokem. Deniska za ním přišla a zeptala se ho, jestli s ní bude ve dvojici. Tomášek po dlouhém rozmýšlení souhlasil, ale při říkance jí schválně kutálel jablko vedle, aby ho nechytla. To se Denisce nelíbilo a nechtěla s ním být dále ve dvojici. Prosila o pomoc mě. V tuto chvíli začal Tomášek vykřikovat, že to neudělal schválně, a že už se bude snažit. Následně už kutálel opravdu tak, jak měl. Další konflikt mezi dětmi nastal ve chvíli, kdy měly společně vymyslet, kam společný výtvar vystaví. Několik dětí chtělo dát strom na chodbu, jiní do šatny. Nakonec se domluvily, že první týden bude obraz zdobit šatnu a druhý týden chodbu. Společně vzaly výtvar a odnesly ho do šatny, kde za mé pomoci obraz pověsily.

4.3.6 Lod'

Tabulka 6 aktivita „Lod“

Aktivita č. 6	
Téma: Dopravní prostředky	
Cíle	Podpořit vzájemnou spolupráci ve skupině
Organizační formy	Skupinová výuka
Metody	Vyprávění, rozhovor. Demontrace
Pomůcky a prostředky	Žíněnky, bubínek.

Časová náročnost: 10-15 minut

Motivace: Jako motivaci jsem zvolila písničku s pohybem „Námořníci v pruhovaném tričku“.

Průběh činnosti: Učitelka rozloží 4 žíněnky doprostřed třídy. Mají představovat loď. Děti si určí jedno dítě, které bude stát bokem a bubnovat na buben (děti se mohou několikrát vystřídat).

Ostatní děti běhají kolem žíněnky (lodě), dokud slyší bubínek. Když přestane dítě bubnovat, tak musí všechny děti vlézt na žíněnky. Postupně po každém kole si jednu žíněnku odeberou a hrají dál. Děti musí spolupracovat tak, aby se všichni dostali i na poslední žíněnku. Každé dítě má tedy zodpovědnost za celou skupinu.

Obrázek 6. aktivita "Lod"

Reflexe na realizaci dané aktivity:

Děti hned při prvním kole této hry pochopily, že si musí navzájem pomoci, aby se všichni vlezly na molitanové podložky. Starší děti měly neustále na očích ty mladší, kterým vždy pomáhaly, aby se udržely na „lodi“. V jedné hře došlo k menšímu konfliktu mezi Viktorcem a Šimonkem. Začali se totiž na poslední podložce žduchat, aby se tam udrželi. Ostatní děti jim ale znovu vysvětlily, že na podložce musí být úplně všichni, jinak prohrává celá skupina. Díky tomu se i ostatní děti kousek posunuly a vlezly se tam všichni.

Aktivita se vydařila dle mých představ. Děti dobře vzájemně spolupracovaly, aby se udržely na poslední molitanové kostce.

4.3.7 Pohádka o zvířatech

Tabulka 7 aktivita „Pohádka o zvířatech“

Aktivita č. 7	
Téma: Pohádky	
Cíle	Podpořit vzájemnou spolupráci a komunikaci ve skupině
Organizační formy	Skupinová výuka
Metody	Demonstrace, dramatizace, rozhovor
Pomůcky a prostředky	Čepice zvířat a vše, co mají děti ve třídě k dispozici.

Časová náročnost: 20 minut

Motivace: Učitelka si s dětmi celý týden povídá o pohádkách.

Průběh činnosti: Učitelka nachystá na koberec čepičky různých zvířat. Děti si čepičky rozeberou. Jejich úkolem je, aby vymysleli příběh/ pohádku. Rozdělují si mezi sebou role, starší děti pomáhají mladším dětem, společně vymýšlí, o čem bude pohádka, jak se bude jmenovat. Pohádku/ příběh si zkouší zahrát. Poté můžou pohádku předvést učitelce nebo se můžou domluvit, komu pohádku zahrají (např. rodičům, prarodičům, paní ředitelce, jiné třídě, uklízeče...). Na stole mají k dispozici velký papír a pastelky. Společně vyrobí pozvánku na jejich představení, kterou můžou poté vyvěsit na předem domluvené místo.

Obrázek 7. aktivita "Pohádka o zvířatech"

Reflexe na realizaci dané aktivity:

Děti si samy vymyslely, o čem pohádka bude. O příběhu rozhodovaly převážně starší děti – Tereзка a Deniska. Mladší jen souhlasily a podřizovaly se. Rozdaly si role, starší děti určily role těm mladším. Pokud si ale mladší dítě vzalo samo čepici zvířete, které chtělo, starším dětem to nevadilo. Zároveň starší děti pomohly těm mladším nasadit si čepici. Vymyslely si příběh o medvědovi, který hledal své kamarády zvířata v lese. Postupně chodil lesem a děti se k němu přidávaly. Viktorek s Tomáškem hráli většinu času jen spolu svůj vlastní příběh. To se ostatním nelíbilo. V jednu chvíli je dokonce chtěla Tereзка vyřadit ze hry. Řekla jim, že pokud nebudou s nimi hrát jejich pohádku, tak nebudou hrát s nimi vůbec. Viktorek a Tomášek se podřídili ostatním a připojili se k jejich hře.

Samotný příběh nebyl moc rozvinutý ani dlouhý, ale děti si ho vymyslely díky vzájemné komunikaci úplně samy.

4.3.8 Pohádková postava

Tabulka 8 aktivita „Pohádková postava“

Aktivita č. 8	
Téma: Pohádky	
Cíle	Podpořit komunikaci a spolupráci ve skupině
Organizační formy	Skupinová výuka
Metody	Konstruování, rozhovor, vyprávění
Pomůcky a prostředky	Balón, obruče, stuhy, špejle, šátky, švihadla, kruhy, kostky, molitanové tvary aj. pomůcky dle výběru dětí.

Časová náročnost: 15 minut

Motivace: Nejprve si s dětmi v kruhu povíme příběh pohádky „O Červené Karkulce“. Děti mají po celou dobu aktivity k dispozici obrázky, jak daná pohádková postava vypadá.

Průběh činnosti: K této aktivitě jsem zvolila příběh „O Červené Karkulce“, ale aktivita se dá využít i v mnoha jiných pohádkách. Před začátkem činnosti si připravím na koberec několik pomůcek, například balón, stuhy, šátky, švihadla, obruče, kruhy, špejle, kostky a mohou být i molitanové kostky, zkrátka vše, co mají děti ve třídě k dispozici. Připravím i velký papír, kdyby chtěly děti Karkulku namalovat a pomocí pomůcek poté doladit. Po přečtení a rozboru dané pohádky vyzvu děti k tomu, aby z daného materiálu vytvořily postavu Karkulky. Děti tedy společně vymýšlí a domlouvají se, z čeho postavu Karkulky vytvoří (hlava – balón, ruky – špejle, šaty – šátek apod.).

Obrázek 8. aktivita "Pohádková postava"

Reflexe na realizaci dané aktivity:

Při této aktivitě byla spolupráce dětí vidět úplně nejlépe. Hned po úvodní motivaci se ozval Tomášek, který pobízel Šimonka, aby s ním postavil vlka. Zbytek skupiny se pustil do stavby Červené Karkulky. Kluci vlka nedokončili, protože chtěli se zbytkem skupiny pracovat na Karkulce. Zapojily se všechny děti. Mladší děti nosily materiál a snažily se pomoci starším dětem postavit Karkulku. Starší děti to po nich většinou ještě přeskládaly.

Anetka přidala jednu kostku na tělo Karkulky, ale Terežka jí oddělala. Anetka se naštvála a šla stavět postavu babičky. Snažila se přesvědčit zbytek skupiny, aby šel stavět s ní. Ostatní ale nejprve dostavěly Karkulku a poté se přidaly k Anetce, aby jí pomohly dostavět babičku.

Během celého procesu stavění se domlouvaly, z čeho postavu vytvoří, jak bude velká, z čeho udělají ruky apod.

4.3.9 Pohádka „Boudo, budko“, stavba domečku

Tabulka 9 aktivita „Pohádka Boudo, budko – stavba domečku“

Aktivita č. 9	
Téma: Pohádky	
Cíle	Podpořit vzájemnou spolupráci a komunikaci ve skupině
Organizační formy	Skupinová výuka
Metody	Vyprávění, konstruování, rozhovor
Pomůcky a prostředky	Pomůcky na stavbu domu: cokoliv, co mají děti k dispozici ve třídě, např. molitanové kostky, deky, židle aj. Na dramatizaci pohádky: čepice daných zvířat (žába, myš, zajíc, medvěd)

Časová náročnost: 15 minut

Motivace: S dětmi si povíme pohádku „Boudo, budko“. Následně provedeme rozbor pohádky. Řekneme si, která zvířata se v ní vyskytují, jak postupně zvířata přicházela, a co se nakonec s chaloupkou stalo. K motivaci využijeme i kartičky s tematikou dané pohádky.

Průběh činnosti: Úkolem dětí je, aby postavily ve třídě domeček pro zvířata z pohádky tak, aby ho nemohl medvěd rozbít. Děti mají k dispozici cokoliv ze třídy, kde jsou molitanové kostky, deky, židle a jiné pomůcky. Společně se domlouvají na tom, jak bude výsledný dům

vypadat, pomáhají si při samotném stavění a následně si můžou zkusit pohádku zahrát. Učitelka připraví krabici s čepičkami na zvířátka.

Obrázek 9. aktivita "Boudko, budko- stavba domečku"

Reflexe na realizaci dané aktivity:

Motivace k této aktivitě byla dobře zvolená. Děti znaly odpovědi na všechny mé otázky, které se týkaly dané pohádky. Odpovídaly převážně starší děti, ale když jsem se zeptala na otázku mladšího dítěte, tak mi odpovědělo. Nejvíce se dětem líbila stavba domečku. Bez mého pokynu si samy rozdaly čepičky se zvířaty z pohádky. To byl nápad Anetky, která ostatním navrhla, že si po dostavení domečku můžou pohádku zahrát. Díky dobré spolupráci se dětem podařilo postavit domeček z molitanových kostek a jiných tvarů. Dokonce si do domečku donesly židle a deku na podlahu. Děti se během stavby domlouvaly, jak bude dům veliký, jak bude vysoký, kde budou sedět apod. V jedné chvíli došlo k rozporu mezi Terezkou a Tomáškem. Ten chtěl mít domeček menší než Terezka. Během chvíle se ale domluvili a domluvili se na společném řešení. Šimon dal židli do domečku, a tím shodil několik kostek. Terezka s Deniskou mu to začaly vyčítat a následně to po něm opravily.

5 EVALUACE AKTIVIT

Evaluace je důležitou součástí k zakončení sady aktivit. Samotnou reflexi mi zprostředkovaly dvě učitelky z dané mateřské školy, které byly přítomny mých výstupů. Součástí evaluace je i má vlastní sebereflexe. V závěru evaluace je vytvořená tabulka, kde porovnávám reflexi učitelek s mou sebereflexí.

Průcha, Walterová a Mareš (2008) považují sebereflexi učitelů za nezbytnou součást jejich profesního růstu a přijetí odborné i lidské odpovědnosti. Autoři ji pokládají za určitý proces, který učiteli pomáhá analyzovat a hodnotit své pedagogické názory a postoje. Toto hodnocení jim také prospívá ke zdokonalování jejich práce.

5.1 Evaluace učitelky č. 1

Celá sada aktivit, kterou měla studentka připravenou, byla pro děti velmi přínosná a zábavná. Většina aktivit, které učitelka s dětmi realizovala, byla pro děti nová. Např. dramatizace pohádky je u nás v mateřské škole běžná, ale nikdy jsme nezkoušeli nechat děti, aby si zahrály pohádku podle vlastní fantazie. Na každou aktivitu byla učitelka dobře připravená, a když se vyskytl nějaký problém, uměla pohotově jednat. Díky dobrým motivacím u každé z aktivit, zvládla upoutat pozornost dětí a vtáhnout je do děje/ hry. Učitelka také dbala na to, že jsou ve třídě dvouleté děti, kterým přizpůsobila všechny aktivity i otázky. Zároveň byly všechny aktivity vhodné i pro děti starší, v naší třídě tedy pětileté.

U pár aktivit jsem si nebyla jistá, zda jsou vhodné pro dvouleté děti. Jednalo se například o aktivitu, kdy měly děti schovávat pod deku různé předměty. Byla jsem ale mile překvapená, že se toho starší děti dobře uchoпилy a pomohly těm menším. Paní učitelka také dětem aktivitu dobře vysvětlila a navrhla dětem několik námětů. Zbytek nechala na dětech.

Zájem o aktivity byl větší u starších dětí. Učitelka ale měla velkou snahu zapojit všechny děti, bez ohledu na věk. Do her nikoho nenutila, přesto se zapojily nakonec všechny děti. U dětí byla nejvíce oblíbená pohybová hra „Lod“, kterou chtěly hrát neustále dokola.

Pozitivně hodnotím nejen učitelku, ale také spolupráci mezi dětmi, která byla ve všech aktivitách znatelná.

Zvolené cíle, metody a organizační formy byly vhodné pro tuto sadu aktivit a věkové složení třídy.

5.2 Evaluace učitelky č. 2

Učitelka se snažila připravit sadu aktivit velmi pestrou. První aktivita byla hra „Fotografování“, která děti dobře namotivovala k dalším činnostem a pro mě byla nejzajímavější. Druhou aktivitou byla džungle, kdy měly děti za úkol spolupracovat ve dvojici a provést svého kamaráda přes celou překážkovou dráhu. U této aktivity jsem zaznamenala největší spolupráci mezi dětmi. Poté následovala klidnější aktivita u stolečku, kdy děti tvořily skřítky z plastelíny. Děti byly ze začátku trochu zmatené, ale učitelka vše dobře vysvětlila. Další aktivita se realizovala na koberci a u stolečku. Děti nejvíce bavilo vymýšlet, jaké předměty pod deku ukryjí. Druhá skupinka byla vždy velmi soustředěná, aby si zapamatovala všechny předměty. Výtvarná aktivity, kdy si děti natíraly ruce barvou, byla pro děti zábavná. Měly poté společnou radost ze společného díla. Hra na loď se dětem velmi líbila. Zaručeně můžu říct, že to nebylo naposledy, kdy jsme ji s dětmi hrály. V této aktivitě bylo možné krásně pozorovat, jak se snaží starší děti zachránit ty menší, které z molitanové kostky padaly dolů. Další aktivitou bylo hraní pohádky s čepičkami zvířat. S mou kolegyní jsme měly trochu obavy, aby se mladší děti zapojily, ale byly jsme překvapené, že se jich ujaly starší děti, které jim určily roli. Při aktivitě, kdy děti skládaly Karkulku, vznikl konflikt mezi dětmi. Učitelka se snažila nezasahovat, aby si děti zvládly problém vyřešit samy. Nakonec se společně domluvily a na postavách pracovaly společně. Tato aktivita asi nejvíce bavila děti nejmladší, které nosily materiály ke stavbě a přikládaly ho k tělu postavy. Vůbec jim nevadilo, že to po nich starší děti ještě přeskládaly. Poslední aktivitou byla stavba domečku pro zvířata z pohádky „Boudo, budko“. Děti si rády staví úkryty a domečky i ve volném čase. Proto vím, že učitelka vsadila na jistotu a udělala dobře.

Zvolené motivace k daným aktivitám byly pro děti atraktivní a vhodné. Téma „pohádka“ je u dětí oblíbená, proto hodnotím kladně výběr několika aktivit na pohádkovou tematiku.

Komunikace mezi učitelkou a dětmi byla profesionální. Učitelka kladla vhodné otázky všem věkovým kategoriím dětí. Zároveň měla učitelka u dětí respekt a děti dávaly dobrý pozor. Taktéž časová náročnost byla přiměřená dle věku dětí. Cíle byly vhodně zvoleny i s ohledem na téma bakalářské práce. Učitelka zvolila i správné metody a organizační formy.

5.3 Sebereflexe

K výběru aktivit do bakalářské práce jsem se inspirovala především v praxi. Strávila jsem dva roky v heterogenní třídě mateřské školy. Snažila jsem se vymyslet hry a jiné činnosti podle toho, jak jsou u dětí oblíbené. Zároveň jsem se snažila, aby byly aktivity různorodé. Proto jsem zařadila do svého výběru více druhů her, výtvarné činnosti a dramatizaci.

Mrzí mě, že kvůli aktuální situaci docházelo do školky málo dětí. Snažila jsem se využít každé situace, která by se mi hodila do mé práce. Myslím si, že kdyby do školky docházel běžný počet dětí, tak budou aktivity mnohem zajímavější.

Při vymýšlení aktivit jsem také dbala na věkové rozpoložení dětí. Přizpůsobila jsem je jak časově, tak náročností. Snažila jsem se volit krátkodobé aktivity, které zabíraly čas zhruba od pěti do deseti minut. Heterogenní třída pro mě byla u aktivit velmi přínosná, jelikož jsem mohla pozorovat, jak na aktivity reagují děti různých věkových kategorií. Ze začátku se projevovaly především starší děti a mladší převážně jen pozorovaly a naslouchaly. V průběhu mých výstupů si ke mně ale získaly důvěru i děti mladší, a mile mě překvapily, jak zvládly spolupracovat s ostatními.

U všech aktivit bylo vidět, že jsou spolu děti zvyklé pracovat, a že se již navzájem všichni dobře znají.

Do aktivit jsem žádné z dětí nenutila, ale podařilo se mi díky motivaci zapojit všechny děti, které momentálně do třídy docházely. V průběhu aktivit mě učitelka dané třídy natáčela a fotografovala. Některé z fotografií si děti chtěly vyvěsit do šatny, aby je mohly ukázat rodičům a popsat, co jsme ve školce dělaly.

Většina aktivit byla realizována v prostředí mateřské školy. Hry a jiné činnosti jsou však vhodné realizovat i při pobytu venku na školní zahradě.

Myslím, že jsem si díky realizaci aktivit v dané mateřské škole ověřila, že jsem zvolila vhodné cíle, metody, formy pro každou z činností.

5.4 Evaluační tabulka

V níže uvedené tabulce uvádím kladné reakce od učitelek, které byly přítomny mých výstupů. Zároveň jejich hodnocení porovnávám se svou vlastní reflexí.

Tabulka 10 Evaluace aktivit

Oblasti evaluace:	Učitelka č. 1	Učitelka č. 2	Vlastní reflexe
Hodnocení zvolených aktivit	<p>+ Aktivity byly vhodné pro dané téma bakalářské práce.</p> <p>+ Byly vymyšleny pro všechny věkové kategorie dětí.</p> <p>-Aktivity mohly být vymyšleny na jedno určité téma.</p>	<p>+ Učitelka měla aktivity dobře připravené.</p> <p>+ Všechny aktivity korespondovaly v tématem.</p> <p>+ Učitelka byla pohotová v každé situaci.</p>	<p>+ Aktivity byly dobře zvolené.</p> <p>+ Volila jsem ty aktivity, které znám a vím, že jsou u dětí oblíbené.</p> <p>+ Mé aktivity byly vhodné pro mou bakalářskou práci, tedy na spolupráci mezi dětmi.</p> <p>-Aktivita č. 4 nebyla vhodně upravená pro mladší skupinu dětí</p>
Časová náročnost	<p>+ Většina aktivit nebyla časově náročná.</p>	<p>+ Časová náročnost byla přiměřená věku dětí.</p> <p>+Aktivity nezasahovaly do denního režimu.</p>	<p>+ Mého výstupu se zúčastnily i dvouleté děti, volila jsem proto aktivity úměrné jejich věku.</p>
Hodnocení učitelky při práci s dětmi	<p>+ Učitelka se snažila zapojit do každé činnosti všechny děti.</p> <p>-Učitelka při některých činnostech příliš zasahovala do práce dětí.</p>	<p>+ Učitelka volila vhodné otázky, které byly rozdílné pro mladší a starší děti.</p> <p>+ Učitelka se snažila pomoci dětem v každé situaci.</p>	<p>+ Snažila jsem se, abych do výstupů co nejméně zasahovala, ale pokud to bylo nutné, dbala jsem na věkové odlišnosti dětí.</p> <p>+Schopnost zaujmout.</p>
Hodnocení zapojení dětí do aktivit	<p>+ Děti se aktivně zapojovaly do všech aktivit.</p> <p>+ Spolupráce dětí.</p> <p>-Mladší děti nechtěly při pár aktivitách spolupracovat.</p>	<p>+ Děti se s radostí zapojily do všech aktivit.</p> <p>+ Zájem dětí o činnost.</p>	<p>+ Zájem dětí o činnost.</p> <p>-Mladší děti málo spolupracovaly, převážně jen sledovaly dění ve skupině.</p>
Hodnocení cílů	+Vhodně stanoveny.	+Vhodně stanoveny.	+Vhodně stanoveny.

6 DOPORUČENÍ PRO BUDOUCÍ PRAXI

Jak je v práci již uvedeno, dovednost spolupracovat je pro dítě velmi důležité a ovlivňuje to i jeho budoucí život. Proto by měla učitelka do svých týdenních výstupů zařazovat kooperativní výuku, kterou je nejlepší realizovat prostřednictvím hry. Hra je pro dítě přirozenou činností každého dne. Dítě díky spolupráci s ostatními získává mnoho zkušeností, dovedností, postojů a návyků.

Všechny aktivity jsou časově nenáročné. To se pozitivně projevilo i při realizaci sady aktivit ve vybrané mateřské škole. Děti se zvládly po celou dobu soustředit, spolupracovaly se svými kamarády a dokázaly dojít ke společnému výsledku. Aktivita č. 3 je časově náročnější, jelikož je rozdělená na dvě části. V první části se pracuje v prostředí mateřské školy a v druhé části se učitelka přesouvá s dětmi do nejbližšího lesa nebo na školní zahradu. Proto bych tuto aktivitu zařadila před pobytem venku. Výtvarná aktivita č. 5 byla taktéž trošku časově náročnější, a to z důvodu, že jsme čekali, než barva uschne. Následně jsme totiž ještě na výkres lepili jablka z papíru. V této chvíli je důležité děti dobře namotivovat, aby se dokázaly soustředit na dokončení celé aktivity.

Celá sada aktivit je určena na spolupráci mezi dětmi. Proto je vhodné, aby učitelka do výstupů co nejméně zasahovala a nechala většinu dění na dětech. Taktéž dělení dětí do skupin nebo dvojic může nechat učitelka pouze na rozhodnutí dětí.

Je důležité při každé z aktivit zohlednit věk dítěte a podle toho mu vše přizpůsobit. Sada aktivit je vymyšlená pro heterogenní třídu od 2 do 5-6 let, ale otázky během realizace jsem si upravovala dle momentální situace. Zároveň jsem se snažila vymyslet aktivity pestré, aby se všechny neuskutečnily např. jen na koberci, ale i u stolečku a ve venkovním prostředí. Zároveň jsou přizpůsobeny tak, aby nebyly aktivity jen pohybové nebo naopak úplně bez pohybu, ale střídala se fyzická náročnost.

Na základě zkušeností ve vybrané mateřské škole, bych další využití sady aktivit v praxi doporučila.

ZÁVĚR

Hlavním záměrem mé práce bylo zjistit, do jaké míry mezi sebou dokáží spolupracovat děti v heterogenní třídě mateřské školy. Pro můj cíl jsem zvolila sadu devíti aktivit, které jsem realizovala ve vybrané mateřské škole. Během realizace aktivit jsem také mohla vypořádat, jak mezi sebou děti komunikují.

Tato práce je rozdělena na dvě části, a to teoretickou a praktickou. Teoretickou část věnuji především informacím ohledně spolupráce, kterou je důležité zařazovat do každodenních činností. Dobrá spolupráce mezi dětmi vede k úspěšnosti i pro budoucí život každého jedince. V teoretické části mé práce se také věnuji možnostem dělení tříd podle věku, tedy na homogenní a heterogenní. Větší část práce je zaměřená ale právě na heterogenní dělení, jelikož je hlavní podstatou mé práce. V teoretické části jsou uvedeny i výhody a nevýhody tohoto dělení.

Díky těmto poznatkům byla zpracována sada devíti aktivit pro děti v heterogenní třídě mateřské školy. Aktivity lze aplikovat do každodenních činností s ohledem na podmínky, věkové zvláštnosti i individuální potřeby dětí. Jedná se o časově krátkodobé aktivity, které jsou vhodné, jak pro děti mladší, tak i starší. Cílem je podpořit vzájemnou spolupráci a komunikaci mezi dětmi, což se mi díky aktivitám podařilo. Aktivity podporují sociální, personální a komunikativní kompetence dítěte. Vzájemná spolupráce se nejvíce projevila v aktivitě č. 2, která probíhala ve dvojicích. Ve všech ostatních aktivitách se ale projevila také. Bylo dobře vidět, že se děti již znají a mají mezi sebou pozitivní vztahy. Komunikace mezi dětmi probíhala bez zábran.

Součástí praktické části je zpracování evaluace, kterou jsem vypracovala s pomocí dvou učitelek, které byly přítomny mých výstupů v dané mateřské škole. Celou evaluaci jsem obohatila svou vlastní sebereflexí a následnou tabulkou, kde jsem srovnala pozitivní i negativní poznatky od učitelek se svou vlastní reflexí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Bělinová, L. (1986). *Metodika výchovné práce v jeslích a mateřských školách*. Praha: SPN.
- Čapek, R. (2015). *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod*. Praha: Grada.
- Fontana, D. (2010). *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál.
- Gillernová, I. & Krejčová, L. (2012). *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada.
- Havlíňová, M., Vencálková, E., & Havlová, J. (2008). *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole: aktualizovaný modelový program podpory zdraví (dokument a metodika)*. Praha: Portál.
- Heller, D. (2014). *Sociální a pedagogická psychologie*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.
- Hermochová, S., & Vaňková, J. (2014). *Hry pro rozvoj skupinové spolupráce*. Praha: Portál.
- Horká, H., & Syslová, Z. (2011). *Studie k předškolní pedagogice*. (1. vyd., 121 s.) Brno: Masarykova univerzita.
- Jedlička, R. (2015). *Poruchy socializace u dětí a dospívajících*. Praha: Grada.
- Kasíková, H. (2005). *Učíme (se) spolupráci spoluprací*. Kladno: Aisis.
- Kasíková, H. (2010). *Kooperativní učení, kooperativní škola*. Praha: Portál.
- Koťátková, S. (2005). *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Koťátková, S. (2008). *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada.
- Koťátková, S. (2014). *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. (2., rozš. a aktualiz. vyd., 256 s.) Praha: Grada.
- Kramulová, D. (2011). První kroky od máminých sukni. *Informatorium 3-8(7)*.
- Kraus, B. (2008). *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál.
- Mareš, J. (2013). *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál.
- Matějček, Z. (2005). *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Nisbet, R., A. (1968). *Tradition and revolt: historical and sociological essays*. New York: Random House.
- Oprailová, E. (2016). *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada.
- Průcha, J., & Koťátková, S. (2013). *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál.

Průcha, J., & Walterová, E., & Mareš, J. (2008). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.

Svobodová, E. (2007). *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe.

Syslová, Z. (2013). *Profesní kompetence učitelky mateřské školy*. Praha: Grada.

Syslová, Z. (2019). *Didaktika mateřské školy*. Praha: Wolters Kluwer.

Vágnerová, M. (2012). *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.

Vališová, A. & Kasíková, H. (2007). *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada.

Trtílková, H. (2014). Homogenní versus smíšené třídy. Dostupné z <http://www.ucitelskenoviny.cz>

Rámcový vzdělávací program (2018). Praha: MŠMT. (Online). Dostupné z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1-1>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

RVP Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

ŠVP Školní vzdělávací program

MŠ Mateřská škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1. aktivita "Fotografování"	25
Obrázek 2. aktivita "Džungle"	27
Obrázek 3. aktivita "Skřítek z plastelíny"	28
Obrázek 4. aktivita "Co se skrývá pod dekou"	31
Obrázek 5. aktivita "Jabloň"	33
Obrázek 6. aktivita "Lod"	34
Obrázek 7. aktivita "Pohádka o zvířatech"	36
Obrázek 8. aktivita "Pohádková postava"	37
Obrázek 9. aktivita "Boudko, budko- stavba domečku"	39

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 aktivita „Fotografování v ZOO“	24
Tabulka 2 aktivita „Džungle“	26
Tabulka 3 aktivita „Skřítek z plastelíny“	28
Tabulka 4 aktivita „Co se skrývá pod dekou“	30
Tabulka 5 aktivita „Jabloň“	32
Tabulka 6 aktivita „Lod“	34
Tabulka 7 aktivita „Pohádka o zvířatech“	35
Tabulka 8 aktivita „Pohádková postava“	37
Tabulka 9 aktivita „Pohádka Boudo, budko – stavba domečku“	38
Tabulka 10 Evaluace aktivit	43

